

IN MEMORIAM CARL VAN DE VELDE (1936 - 2018)

door Hans Vlieghe

Carl Van de Velde, die gewoon hoogleraar emeritus was aan de Vrije Universiteit van Brussel, overleed onverwacht op 15 november 2018. Geboren te Antwerpen op 1 december 1936 doorliep hij de Grieks-Latijnse afdeling aan het Koninklijk Atheneum van zijn geboortestad, om zich in 1954 aan de Rijksuniversiteit van Gent in te schrijven voor de rechtenstudie. Vanaf 1956 combineerde hij die studie ook met deze van de kunstgeschiedenis en de oudheidkunde, en sinds toen heb ik hem ook persoonlijk goed leren kennen, eerst als zijn jaargenoot, later ook als collega. In 1960 werd hij licentiaat in de kunstgeschiedenis en oudheidkunde om een jaar later ook zijn doctoraat in de rechten te behalen.

Meteen na zijn studies ging hij als navorser aan de slag bij het thans als Centrum Rubenianum bekende onderzoeksinstituut, dat was opgericht door zijn promotor en mentor, wijlen ons medelid Roger-Adolf d' Hulst. Daar zou het zogenaamde Corpus Rubenianum Ludwig Burchard ontstaan, een operatie waarvoor Carl uitgesproken pionierswerk heeft verricht. Dit Corpus, de volledige oeuvrecatalogus van Rubens die thans zijn voltooiing begint te naderen, was bedoeld als realisatie van de

levenstaak die de Duits-Britse kunsthistoricus Ludwig Burchard - dé belangrijkste Rubensexpert in de woelige interbellumperiode - zich had voorgenomen maar daar door allerlei omstandigheden niet meer in geslaagd was, niet het minst door de Duitse politieke situatie in de jaren dertig en de tweede wereldoorlog. Amper afgestudeerd in Gent en ook pas gehuwd, werd Carl al voor meerdere weken naar Londen gestuurd om daar de inventaris op te maken van de enorme documentatie en bibliotheek over Rubens en zijn Vlaamse tijdgenoten die de stad Antwerpen uit Burchards nalatenschap had kunnen verwerven. Dat fonds zou de kern gaan vormen van het Rubenianum dat inmiddels is uitgegroeid tot een toonaangevend en internationaal zeer gewaardeerd onderzoeksinstituut voor de studie van de Vlaamse kunst uit de 17de eeuw. Terzelfdertijd omvatte het ook het rijke Rubensmateriaal dat onder de auspiciën van de stad Antwerpen zou worden uitgegeven als Corpus Rubenianum.

Als kunsthistoricus maakte Carl vlug naam op twee gebieden. Hij startte zijn onderzoekersloopbaan met navorsingen over de 16de-eeuwse Antwerpse schilder Frans Floris de Vriendt. Zijn grote monografie over deze kunstenaar, de neerslag van zijn in 1970 te Gent verdedigde doctoraatsproefschrift, hielp een nieuw beeld te creëren van de Renaissancekunst in de Nederlanden. In dit baanbrekende werk wordt voor het eerst een helder en

corrigerend beeld gegeven van een kunstenaar die in de Nederlanden als eerste duidelijk het ideaal van de humanistisch georiënteerde *pictor doctus* belichaamde en aldus een voorloper van Rubens was. In zijn vele studies over Floris en veel van diens tijdgenoten wist Carl zijn onderzoeksmethode steeds scherper te perfectioneren. Die bestond er in te zien wat er echt te zien is maar ook niet meer dan dat, echt van onecht te onderscheiden, op grond daarvan tot verantwoorde toeschrijvingen te komen en verder historisch-kritisch steeds in het spoor te blijven van het relevante bronnenmateriaal. Snel werd Carl Van de Velde een toonaangevende en internationaal zeer gewaardeerde kenner van de Vlaamse schilderkunst van de vroegmoderne tijd. Zijn Florisboek werd dan ook gevolgd door een stoet van publicaties over diverse andere facetten van de Renaissance in de kunst van de Nederlanden. Volgens dezelfde strenge historisch-kritische methode schreef hij ook bijdragen met nieuwe inzichten over 16de-eeuwse schilders en graveurs als Cornelis Bos, Lucas de Heere, Cornelis van Dalem, Cornelis Floris, Frans Pourbus, Gillis Mostaert, de familie Wierix en Michiel Coxcie.

Terzeldertijd wist Carl Van de Velde zich ook blijvend te verdiepen in werk en betekenis van Rubens. Zijn levenslange betrokkenheid bij het bestuur en de activiteit van het Centrum Rubenianum markeert dit het duidelijkst.

Hij ligt mee aan de oorsprong van de uitbouw van deze instelling als toonaangevend onderzoekscentrum voor de studie van de Vlaamse kunst uit de 16de en 17de eeuw. Over Rubens publiceerde hij ook zelf talrijke bijdragen. Zeer belangrijk was zijn rol bij de redactie en publicatie van het reeds genoemde en thans meer dan 40 delen omvattende Corpus Rubenianum Ludwig Burchard. Niet alleen speelde hij van meetaf een belangrijke en sturende rol in de redactieraad, hij schreef ook zelf mee aan enkele volumes van deze serie. Ook publiceerde hij los daarvan diverse en soms uitvoerige studies over Rubens' leven en werk. Daarbij valt op dat ook hier de juiste historisch-kritische duiding voor hem steeds uitgangspunt en richtlijn moest blijven. Zo kon hij aan de ontstaansgeschiedenis van een aantal van Rubens' grote altaarstukken een exactere en genuanceerdere duiding geven. Heel belangrijk is ook het boek dat hij recent nog samen met een van zijn jongere medewerkers liet verschijnen en waarin hij mede op basis van een nieuwe en meer volledige lezing van de relevante bronnen tot de conclusie kwam dat Rubens in het Duitse Siegen en nergens anders geboren kan zijn. Dit als reactie op een oude theorie die onlangs door een historicus van onze eigen academie weer werd opgegraven en verdedigd om te beweren dat Rubens alleen maar in Antwerpen het levenslicht kon hebben gezien.

Maar Van de Velde beperkte zijn belangstelling voor Rubens natuurlijk niet tot het acribisch bestuderen van het geschreven bronnenmateriaal over leven en werk van de schilder. Een aspect van Rubens' werk dat zijn bijzondere belangstelling genoot, waren de vele ontwerpen voor boekillustraties die Rubens ontworpen en getekend had, vooral voor veel van de vooral Latijnse uitgaven die het licht zagen in de beroemde Officina Plantiniana in Antwerpen. Dit en zijn gedegen kennis van de Latijnse taal brachten Carl ook tot grondigere vertrouwdheid met het humanisme van de 17de-eeuwse Antwerpse intellectuele elite. Binnen datzelfde perspectief was hij in 2005 de grote organisator van een belangwekkend internationaal symposium over *Classical Mythology in the Netherlands in the Age of Renaissance and Baroque* dat hij met het Interuniversitair Instituut voor de Studie van de Renaissance en het Humanisme van de Brusselse universiteit heeft ingericht in het Rubenianum te Antwerpen en waarvan hij enkele jaren later ook de volledige acta heeft uitgegeven.

Het onderzoek van Carl Van de Velde heeft van meet af getuigd van absolute intellectuele eerlijkheid en bleef steeds gesteund op verifieerbaar bronnenmateriaal. Hij liet zich niet verleiden door hippe en modieuze post-moderne *Hineininterpretierungen* uit de losse pols die wel eens het

degelijke kunsthistorische vakwerk dreigden te overklassen. Met wollige theorieën en een taalgebruik waarvan de gemaniëerde gezochtheid omgekeerd evenredig was met de vak- en feitenkennis van de gebruiker, moest men bij hem niet aankomen. Evenmin liep Carl hoog op met de projectie van bepaalde speculatieve en psychologiserende benaderingen op de kunst uit ons verleden, die o. m. uit de Verenigde Staten wel eens naar hier zijn komen overwaaien. Voor zulke dingen was hij gewoon allergisch en hij maakte er een erezaak van om zich steeds zo veel mogelijk bij de feiten te houden. Deze strenge onderzoekdiscipline - waarbij hij ongetwijfeld ook wel geholpen zal zijn geweest door zijn opleiding als jurist - heeft hij ook weten mee te geven aan de talrijke studenten die hij heeft kunnen vormen.

In 1979 werd hij immers aangesteld tot docent aan de niet zo lang daarvoor opgerichte vakgroep kunstwetenschap van de Vrije Universiteit te Brussel. Daar maakte hij verder carrière. Hij werd er in 1994 gewoon hoogleraar aan de letterenfaculteit, waarvan hij twee jaar later ook decaan is geworden. Maar hij zou er zich vooral sterk inzetten ten voordele van zijn eigen specifieke vakgebied. De niet aflatende structuurwijzigingen en hervormingen die vanaf de jaren negentig en vooral sinds het begin van deze eeuw op alle Vlaamse universiteiten zijn losgelaten lieten ook

zijn eigen kunsthistorisch departement niet onberoerd en hebben het op een bepaald ogenblik zelfs bedreigd. Carl heeft meteen zijn aangeboren zin voor organisatie en zijn oratorisch talent met succes kunnen inzetten om het loutere voortbestaan van het vak kunstgeschiedenis aan de VUB te kunnen vrijwaren. Het is dan ook met recht en reden dat hem in 2005 door zijn Alma Mater naar aanleiding van zijn emeritaat een mooi huldeboek werd opgedragen, met tal van bijdragen door binnen- en buitenlandse collegae en vrienden.

In 1986 werd Carl lid van de klasse van de kunsten van onze Academie. En ook hier heeft hij zich optimaal verdienstelijk weten te maken. In 1997 werd hij bestuurder van onze klasse, om daarna ook voorzitter van de hele academie te worden. Hij vertegenwoordigde verder onze academie in de Union Académique Internationale, zetelde in tal van commissies, waaronder ook de wetenschappelijke raden van onze grote musea en gaf gastcolleges aan de universiteiten van Londen en Philadelphia.

Laten we hem een ogenblik in stilte herdenken.

